

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕСЕНДЖЕРІВ ЯК НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У МОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

EDUCATIONAL POTENTIAL OF MESSENGERS AS AN EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE LANGUAGE TRAINING OF FOREIGN STUDENTS

Стаття присвячена вивченню освітнього потенціалу соціальних мереж у мовній підготовці іноземних студентів. У статті аналізуються позиції науковців щодо теоретичного обґрунтування можливостей використання соціальних мереж в освіті. Автори наполягають, що сучасні месенджери можуть бути не лише способом передавання повідомлень, але й ефективним засобом освітньої комунікації. Автори звертають увагу на різноманіття мобільних додатків у сучасному світі та розглядають переваги та недоліки популярних месенджерів з точки зору можливостей їх використання з навчальною метою, а саме у викладанні іноземної мови. Серед переваг використання месенджерів – широкі мультимедійні можливості для представлення матеріалу, швидкий обмін повідомленнями, можливість формувати та розвивати навички в усіх видах мовленнєвої діяльності за наявності лише смартфона, постійний зворотний зв'язок із викладачем та групою, індивідуальний темп навчання кожного студента.

Автори наполягають, що формування комунікативної компетентності іноземних студентів за допомогою месенджерів може бути здійснено лише за умов правильно організованого навчального середовища під керівництвом викладача, достатньої вмотивованості студентів, ефективної комбінації форм і видів навчальної діяльності, автентичного мовленнєвого наповнення навчального текстового контенту, самостійної роботи студентів. Автори презентують для ознайомлення свій досвід роботи з мовної підготовки іноземних студентів у месенджері Telegram власні методичні напрацювання використання дидактичної компоненти цього соціально-мережевого контенту. Пропонується методика роботи з розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності на базі цього месенджера, надаються приклади вправ, обговорюються можливості контролю та оцінки знань.

Автори доходять висновку, що соціальні мережі, безумовно, не можуть замінити ані академічну аудиторну систему навчання, ані систему дистанційного навчання, але у сьогоденні складних умовах ця форма органі-

зації навчальної діяльності дозволяє здійснювати повноцінне навчання.

Ключові слова: соціальні мережі, месенджер, мережевий контент, комунікативні технології, дистанційне навчання.

The article is devoted to the study of the educational potential of social networks in the language training of foreign students. The article analyzes the positions of scientists on the theoretical justification of the possibilities of using social networks in education. The authors insist that modern messengers can be not only a way of transmitting messages, but also an effective means of educational communication. The authors draw attention to the diversity of mobile applications in the modern world and consider the advantages and disadvantages of popular messengers in terms of their use for educational purposes, namely in teaching a foreign language. The advantages of using messengers include wide multimedia capabilities for presenting material, fast messaging, the ability to develop skills in all language activities with only a smartphone, constant feedback from the teacher and group, individual learning pace of each student.

The authors insist that the formation of communicative competence of foreign students with the help of messengers can be carried out only in a properly organized learning environment under the guidance of the teacher, sufficient student motivation, effective combination of forms and types of educational activities, authentic speech content of educational text content, independent students' work. The authors present for the acquaintance their experience with the language training of foreign students in the Telegram messenger, their own methodological developments in the use of the didactic component of this social network content. The method of work on the development of all types of speech activity on the basis of this messenger is offered, examples of exercises are provided, possibilities of control and assessment of knowledge are discussed.

The authors conclude that social networks, of course, can not replace either the academic classroom system or distance learning system, but in today's difficult environment, this form of organization of educational activities allows for full-fledged learning.

Key words: social networks, messenger, network content, communication technologies, distance learning.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.45>

Моргунова Н.С.,

канд. психол. наук,
доцент кафедри мовної підготовки
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Кісіль Л.М.,

ст. викладач кафедри мовної підготовки
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Численні виклики, що сьогодні стоять перед Україною, потребують від кожного з нас як мінімум виконання своїх громадянських обов'язків. Для науково-педагогічних працівників сферою такої діяльності є освіта, забезпечення ефективного функціонування навчального середовища. Особливий контекст ця діяльність має по відношенню до навчання іноземних громадян у ЗВО України, оскільки це – реноме нашої держави у світі.

Сучасний навчальний процес у закладах вищої освіти характеризується сильним впливом

інформаційних технологій, що утворюють глобальний інформаційний простір. Це супроводжується значними змінами у педагогічній теорії та практиці освітнього процесу. Результатом цього є те, що інформаційні технології вже впевнено можна визначити не як додатковий засіб навчання, а як невід'ємну та ефективну частину цілісного освітнього процесу. Зазначимо також, що актуальні на сьогоднішній день форми спілкування, що з'явилися завдяки сучасним інформаційним технологіям, суттєво впливають і на саму атмосферу занять. І у звичайному житті, й у процесі навчання

студенти постійно користуються смартфонами, наприклад, для перегляду контенту та спілкування з друзями у популярних соціальних мережах та месенджерах. Крім універсальності та багатофункціональності ці пристрої у контексті навчального процесу дозволяють подолати тимчасові та фізичні межі аудиторії, оскільки інформація не обмежена конкретним часом та місцем навчання.

Оскільки цифрові технології є невід'ємною частиною життя сучасного студентства, необхідністю є врахування і використання їх у процесі організації та проведення навчальних занять. А в умовах, наприклад, весняного семестру 2021-2022 навчального року, як показує власний досвід мовної підготовки іноземних студентів, саме освітній потенціал месенджерів багато у чому сприяв підтримці та ефективному функціонуванню навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання використання соціальних мереж в освітньому процесі розглядалося у працях вітчизняних науковців К. Балабанової, Є. Бондаренка, В. Гриценко, С. Данилюк, С. Івашньої, В. Качан, І. Костікової, С. Палія, А. Черненко та ін. Особливостям розвитку певних компетентностей за допомогою соціальних мереж присвячені дослідження В. Буряк, В. Коваленко, Н. Матвійчук, Н. Шулської, Н. Яської, А. Яцишина та ін. Цікавими є також статті, у яких обґрунтовуються шляхи використання месенджерів в організації самостійної роботи (Т. Архипова, Є. Маркова, О.Слободяник, А. Стрюк). Серед авторів, які досліджують питання використання соціальних мереж у викладанні окремих дисциплін, відзначимо роботи таких науковців, як Д. Бодненко, Р. Бужиков, В. Доній, М. Головань, Ю. Єчкало, В. Кобися, Є. Семенов тощо.

Важливим у розгляді цього питання є також досвід зарубіжних науковців. Так, різні аспекти специфіки використання можливостей соціальних мереж в освіті досліджуються у працях M. Armbrust, S. Aydin, R. Berger, R. Bran, S. Downes, N. Fleming, G. Grosseck, A. Nijholt, L. Tiru та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але проведений нами аналіз наукових праць показав, що лише кілька авторів (М. Асламова, М. Жовнір, Т. Лещенко, В. Юфіменко тощо) досліджують освітній потенціал використання соціальних мереж у навчанні іноземних студентів. Ще відсутні публікації, в яких розглядається дидактичний аспект використання месенджерів у навчанні іноземних студентів ЗВО в умовах дистанційного навчання, що є актуальним саме для нашого сьогодення.

Мета статті полягає у вивченні освітнього потенціалу соціальних мереж у роботі з іноземними студентами, аналізі мобільних додатків, що є придатними для цього, презентації власних методичних напрацювань використання дидактичної

компоненти сучасного соціально-мережевого контенту, оцінці його можливостей як навчального середовища.

Виклад основного матеріалу. Соціальні мережі є потужним комунікаційним інструментом, у просторі якого користувачі мають можливість створювати групи, обмінюватися інформацією (текстовими повідомленнями, фото-, відео-, аудіоматеріалами, посиланнями на певні джерела), спільно працювати над проєктами тощо. У педагогіці соціальні мережі розглядають як «віртуальний майданчик, що забезпечує своїми засобами спілкування підтримку, створення, розбудову, відображення та організацію соціальних контактів, зокрема й обмін даними між користувачами й обов'язково передбачає попереднє створення облікового запису» [2, с. 15]; «інтерактивний, багатокористувацький веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі, автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє спілкуватися групі користувачів, об'єднаних спільним інтересом» [4, с. 159].

Призначення соціальних мереж не обмежується лише розважальною функцією. Процес обміну інформацією є двостороннім, оскільки користувачі як передають інформацію (виконують функцію комунікатора), так і отримують її (є реципієнтами). «Включення в обговорення певного кола подій, з'ясування точки зору інших користувачів примушує чітко сформулювати власну позицію, що в кінцевому результаті сприяє самоідентичності особистості. Оскільки окремі користувачі розміщують у мережах і результати своєї праці (картини, малюнки, поетичні твори, відеоролики тощо), то це сприяє їх самореалізації та спонукає до саморозвитку» [3, с. 6].

С. Бергер, узагальнивши можливості мобільних технологій у навчанні, підкреслив, що вони надають значно більше свободи в організації аудиторної та позааудиторної роботи, завдяки їм з'являється можливість здійснювати взаємодію зі студентами, які знаходяться на відстані, тобто легше реалізується принцип «у будь-який час, у будь-якому місці» [5, с. 58]. Відзначаючи характеристики мобільних технологій М. Мілрад виділяє серед них такі, як соціальна взаємодія, індивідуалізація навчання, сприйнятливості до контексту, об'єднання цифрової та реальної дійсності тощо [6, с. 153].

Серед визначених науковцями дидактичних переваг використання соціальних мереж та месенджерів наведемо ті, що ми вважаємо найбільш важливими. Р. Гуревич диференціює такі: обмін відомостями, спілкування між групами, які знаходяться на відстані; реалізація творчого потенціалу; читання і коментування новин, різноманітних відомостей, матеріалів; обговорення питань і тем; опублікування й отримання інформації про

розклад занять, навчання, завдання та ін.; значний діапазон сервісів, різноманітність форм комунікації, обмін цікавими і корисними посиланнями на інші ресурси; можливість групової діяльності, спільне планування і наповнення навчального контенту; постійна взаємодія студента і викладача в мережі у зручній для них час та організація індивідуальної роботи з кожним студентом; наявність мобільної версії сторінок тощо [1, с. 30]. До цього переліку додамо також комфортне для студентів середовище, звичні засоби комунікації та форми презентації контенту, що, безумовно, дозволяє зекономити час на адаптацію студентів до нового освітнього простору, а це є особливо важливим для іноземних студентів, підвищує їх вмотивованість до навчання, посилює активність та зацікавленість самим навчальним процесом. Важливим сьогодні, коли студенти досить довгий час вимушені були навчатися онлайн, є й той факт, що соціальні мережі уможливають безперервне (без урахування часових та географічних меж) використання навчального контенту будь-якої навчальної дисципліни.

Незважаючи на перераховані переваги використання месенджерів в освіті, необхідно назвати й певні недоліки. Такими, на наш погляд, можна вважати розпорошеність уваги на інші подразники (наприклад, повідомлення від інших осіб); відсутність мережевого етикету; ситуативну залежність від якості інтернет-з'єднання, технічної оснащеності; ускладнення засвоєння інформації студентом з причини поверхового її сприйняття; загроза виникнення залежності від соціальних мереж, невміння організувати час у реальному житті.

Розглядаючи месенджери як навчальне середовище в освітньому процесі зазначимо, що вони є не лише програмою або веб-сервісом для швидкого обміну повідомленнями різного формату. Більшість месенджерів дозволяють проводити голосові та відеоконференції. Таких програм зараз дуже багато, і найпопулярніші з них – Viber, WhatsApp, Facebook Messenger, Skype, ICQ, Telegram. Проаналізуємо деякі можливості найпопулярніших месенджерів. Так, наприклад, Viber пропонує найбільшу кількість емодзі, стікерів та фонів для чату; надає можливість створення контрольних опитувань з вибором правильної відповіді, відкритих чатів та одночасного з'єднання з багатьма мобільними пристроями. Однак разом з цим у Viber дозволено обмін файлами лише певних форматів. WhatsApp є простим у використанні високошвидкісним месенджером, але його недоліком є те, що спілкування великої кількості користувачів одночасно в груповому чаті іноді порушує стабільну роботу платформи. Zoom надає у розпорядження організатора усі інструменти: демонстрацію з екрану, інтерактивну дошку, проведення онлайн-зустрічей, запис відеоконференції, проте

цей месенджер має складний інтерфейс і часто піддається атакам хакерів. Telegram відрізняється можливістю створення ботів і каналів. Бот – програма, яка дозволяє відповідати на запитання користувача, шукати інформацію, консультувати. Канал – це чат, який надсилає повідомлення необмеженій кількості користувачів, підписаних на нього. У Telegram можлива передача файлів будь-якого формату, є функція зберігання даних, синхронізація з пристроями, необмежена кількість одночасних сесій тощо. Є нюанс, який теж необхідно враховувати під час вибору месенджера. Для того, щоб створити чат групи у Facebook Messenger, викладачу необхідно додати усіх студентів до списку своїх друзів, що може бути не зовсім зручно з етичної точки зору, оскільки свою сторінку викладач використовує не лише з професійною, але й з особистою метою. Саме в цьому важлива перевага тих месенджерів, яким для створення групи потрібен тільки номер телефону.

Головне, що сучасні месенджери дозволяють створювати навчальні курси для студентів, проводити у звичному віртуальному просторі моніторинг отриманих студентами знань, уможливають спільне (студента і викладача) створення навчального контенту. Викладач є більш соціально доступним іноземному студенту, може підтримати, підказати, допомогти висловити думку правильно, в комунікаційному плані виконуючи роль не ментора, що тільки надає навчальну інформацію, а партнера по спілкуванню. В інтернет-спілкуванні форми комунікації не мають жорстких рамок, допускається використання смайлів, мемів, виразів із різних мов. Все це допомагає зняти психологічні бар'єри у спілкуванні іноземною мовою. Позитивним моментом спілкування у чаті є також те, що іноземний студент має час на обміркування репліки у відповідь. Месенджер на занятті з мовної підготовки іноземних студентів – це можливість об'єднати всю навчальну групу єдиною метою та ідеєю, створивши груповий чат, незважаючи на те, що студенти у цей час перебувають у різних країнах.

У практичній роботі у весняному семестрі 2021-2022 року, в умовах відсутності можливості проводити заняття в аудиторії та труднощів із зв'язком, що мали деякі іноземні студенти, ми обрали для проведення онлайн занять месенджер Telegram і хочемо поділитися досвідом і результатами своєї роботи. Вважаючи, що у сьогоднішніх умовах викладач як ніколи повинен виступити у ролі дизайнера освітньої екосистеми, що базується на принципах адаптивності, врахуванні інтересів кожного студента, швидкому реагуванні на події як у житті студентів, так і всього світу, ми організували у Telegram чати кожної навчальної групи. Зазначимо, що при цьому нами був обраний шлях диференціювання групових чатів за призначенням: інформаційний чат, створений

для обміну інформацією, обговорення завдань чи інших питань, та дидактичний чат, метою якого була робота з навчально-методичними матеріалами, розвиток навичок самостійної роботи студентів.

Формування комунікативної компетентності іноземних студентів за допомогою месенджерів може бути здійснено лише за умов правильно організованого навчального середовища під керівництвом викладача, достатньої вмотивованості студентів, ефективної комбінації форм і видів навчальної діяльності, автентичного мовленнєвого наповнення навчального текстового контенту, самостійної роботи студентів. Для забезпечення взаємопов'язаного навчання усіх видів мовленнєвої діяльності на занятті викладач, виступаючи зв'язуючою ланкою цього процесу, презентує іноземним студентам певний інформаційний продукт, що поєднує візуальний (ілюстрації, фото), аудіовізуальний (анімація, скрайбінг), вербальний (відеоконференція), звуковий та візуальний (аудіовізуальний контент) способи отримання інформації. Звернемо увагу на ті базові види мовленнєвої діяльності, формування яких було метою наших занять.

Аудіювання. Можливість месенджера транслювати навчальний матеріал у вигляді аудіо-та відеофайлів дозволила підвищити інтерес студентів до засвоєння цього виду мовленнєвої діяльності. У якості навчальних матеріалів ми використовували здебільшого спеціально записані діалоги, що містили необхідну лексику, фрагменти лекції з інших навчальних дисциплін тощо. Основною формою вправ було, звісно, прослуховування аудіофайлу та виконання завдань, що надсилаються викладачем до нього. У якості прикладів інших завдань з розвитку навичок аудіювання наведемо вправи на впізнавання конкретних слів, структур, вилучення конкретної інформації з тексту. Так, вправа «Відновіть повідомлення» передбачала заповнення студентами після прослуховування аудіофайлу перепусток у друкованому тексті. У вправі «Знайди відмінності» іноземні студенти отримували фото- та аудіофайл, що був її описом, але містив невідповідності порівняно з ілюстрацією. Завданням студентів було знайти ці неточності, прослухавши аудіоповідомлення. Вправа «Знайдіть помилки». Студентам надсилається аудіофайл (10-12 речень), у якому є 5 фактичних помилок, які вони мають знайти.

Читання. Для формування навичок читання у самостійній діяльності студента ми віддавали перевагу фрагментам текстів, оскільки цей вид діяльності здебільшого потребує контролю з боку викладача. На онлайн- заняттях на основі вже засвоєної лексики ми здійснювали вивчення нових граматичних конструкцій, переказ тексту, відповіді на питання тощо. У якості фонетичної розминки цікавою для студентів виявилася вправа «Півслова».

Студенти отримували завдання прочитати повідомлення, у якому видно лише верхню половину тексту, нижня половина букв була закрита, або навпаки. Інтерес викликало також завдання «Зберіть діалог», у якому студенти повинні були знайти місце кожній репліці у «перемішаному» діалозі, щоб у результаті отримати логічний текст.

Говоріння. Месенджер дозволяв активно організувати комунікацію за допомогою запису аудіоповідомлень. Для цього ми використовували, наприклад, такі вправи. Насамперед, це вправа «Відеоролик», в якій студентам потрібно було самостійно зняти за допомогою смартфона відеоролик на запропоновану тему, використовуючи вивчений граматичний та лексичний матеріал. Вправа «Віртуальна екскурсія» передбачала створення відеофайлу, в якому студент розповідав про місто, де він зараз перебуває та своє життя там.

Письмо. Месенджер відкривав безмежні можливості для розвитку писемної мови. Щоденною вправою стало завдання «Новина дня», в якому іноземні студенти по черзі надсилали письмовий текст, де вони висвітлювали світову новину дня, що видалася їм цікавою, або подію у своєму житті. У процесі розвитку навичок письма ми використовували вправи, спрямовані на побудову писемного висловлювання з використанням різних опор (ключові слова, план, логічна схема, ілюстрація, фрази) або без них (написання есе).

Контроль та оцінка сформованих вмій і навичок студентів проводився нами за допомогою бота Vote або PollBot. Цей бот може з бази видати завдання студенту, а після відправки зробленого контрольного задання дати правильну відповідь. Також для оцінки досягнень студентів ми використовували аудіофайли з опитувальником у класичному варіанті, що були розміщені у телеграм-чаті.

Вищенаведені види мовленнєвої й навчальної діяльності, що ми змогли реалізувати завдяки месенджеру, сприятливо вплинули на формування комунікативних навичок студентів, значно допомогли в освоєнні загальної та професійної лексики, сприяли розвитку навичок самостійної роботи, підвищували мотивацію та інтерес в іноземних студентів до вивчення мови професійного спілкування.

Висновки. Використання месенджерів у дидактичних цілях можливе та актуальне в сучасних умовах, оскільки соціальні мережі у цьому випадку виступають не лише як освітнє середовище, а й як засіб психологічної адаптації у процесі мовної підготовки іноземних студентів. Соціальні мережі, безумовно, не можуть замінити ані академічну аудиторну систему навчання, ані систему дистанційного навчання, але у сьогоденні складних умовах запропонована нами форма організації навчального процесу дозволяє здійснювати повноцінну навчальну діяльність,

підвищує автономність освітнього процесу, розвиває в кожного студента відповідальність за результати свого навчання. Однак все це стає можливим лише за умов цілеспрямованого керування з боку викладача та постійної його взаємодії зі студентами в режимі онлайн.

Перспективним напрямом у розв'язанні окресленого питання ми вважаємо розробку методичних рекомендацій з мовної підготовки іноземних студентів, у яких робота з месенджерами буде запропонована в якості компонента змішаного навчання, що, безперечно, доповнить освітнє середовище сучасними актуальними методами, які мають бути більш доступними для студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гуревич Р. С. Формування освітнього інформаційного середовища для підготовки кваліфікованих

робітників у професійно-технічних навчальних закладах. Вінниця : Планер, 2015. 426 с.

2. Івашьова С. Використання соціальних сервісів та соціальних мереж в освіті. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2012. № 2. С. 15-17

3. Майнаєв Ф. Я. Використання соціальних мереж у on-line-навчанні. *Innovative solutions in modern science.* 2016. № 2 (2). С. 1-9.

4. Щербаків О. В., Щербина Г. А. Соціальна мережа для підтримки навчального процесу у ВНЗ. *Системи обробки інформації. Інформаційні технології в освіті і медицині.* 2012. Вип. 8 (106). С. 159-162

5. Berger С. Wireless: Changing Teaching and learning «Everywhere, Everytime». *Educase review.* 2001. January/February. P. 58-59.

6. Milrad М. Mobile learning: challenges, perspectives, and reality. In J. K. Nyíri (Ed.), *Mobile learning essays on philosophy, psychology and education.* Vienna: Passagan Verlag, 2003. P. 151-164.